

Mundtligt forsvar
af de store opgaver:

**Eleverne
siger, hvad
de tror,
læreren vil
høre**

Gymnasiet hylder opfindsomme og kritisk tænkende elever, men til mundtlig eksamen spiller eleverne kortene sikkert og leder ofte efter 'rigtige' svar. Selvstændigheden kan få større plads, hvis lærerne holder bedre øje med elevernes sprækker af mod, siger ph.d.-studerende Julie Marie Isager, som har undersøgt 3.g'eres forberedelse til mundtligt forsvar af SRP-opgaven.

Af **Annette Haugaard**

”Hvad kigger I egentlig efter?” spørger 3.g'erne deres dansklærer inden studentereksamen. Hun svarer, men stx'erne er ikke helt tilfredse, så de gentager spørgsmålet flere gange.

”Jamen, der findes jo ikke én rigtig fortolkning,” siger læreren til sidst og illustrerer den vide fortolkningsramme ved at tegne en firkant på tavlen med spredte krydser i.

”En god fortolkning kan også godt ligge på kanten, hvis den er spændende og lærer mig noget nyt om emnet,” supplerer hun og peger så på tavlen langt væk fra firkanten.

”Men jeg havde engang en elev, der insisterede på at fortolke helt herude. Jeg blev ved med at kaste redningskrans til ham, som han ikke ville tage imod, og så drukner man jo!”

Bagerst i klasselokalet sidder ph.d.-studerende Julie Marie Isager fra Syddansk Universitet og laver observationer til sin afhandling 'Elevers forestillinger om og forberedelse til mundtlig studentereksamen'. Den viser, at elever ofte er så optagede af, hvad der forventes af dem ved det grønne bord, at de styrer mere efter at sige, hvad de fortolker, at deres lærer gerne vil høre, frem for hvad de selv mener om stoffet. Det gør de på trods af, at selvstændighed fremhæves som en vigtig kompetence i gymnasiet og nævnes 28 gange i bekendtgørelsen om stx.

”I episoden taler lærer og elever forbi hinanden, for eleverne oplever, at fortolkningsrammen er meget mindre, end læreren giver udtryk for. Det er interessant, at vi i Danmark hylder nysgerrige, opfindsomme og kritisk tænkende elever, og i praksis ser mundtlige eksaminer i gymnasiet så ud til at lukke sig om dikotomien rigtigt og forkert. Når det er relativt åbent, hvad man formelt bliver prøvet i, og karakterer har konsekvenser for de unges fremtid, kommer eleverne til at spille kortene mere sikkert end selvstændigt. De orienterer sig primært efter, hvad de tror, deres specifikke lærer vil vurdere dem på, og det kan betyde, at lærerne bliver presset til at udpege deres kriterier mere snævert, end de egentlig ønsker,” siger Julie Marie Isager.

Risiko for reproduktion

Med gymnasireformen i 2004 blev skriftlig og mundtlig eksamen på stx kombineret i det nye fag AT, almen studieforbereelse, og eksamensformen er siden videreført i SRP'en, studieretningsprojektet, der fulgte af gymnasireformen i 2017.

”I Danmark har vi siden 1848 haft mundtlige eksaminer i gymnasiet, og traditionen er så stærk, at man nærmest kan tale om en kultur. Det er relativt nyt, at eleverne nu også skal skrive en opgave og forsvare den mundtligt, og vi ved forskningsmæssigt meget lidt om, hvad der egentlig foregår

både ved eksamen og i forberedelsesperioden inden,” siger Julie Marie Isager.

Hun har i foråret 2018 fulgt tre gymnasieklasser på to skoler gennem flere måneder op til studentereksamen og var med til mundtlige eksaminer i blandt andet faget AT. Trods variationerne mellem eksamensformerne mener hun alligevel, at erfaringerne kan overføres til SRP. For gymnasielærere skal være opmærksomme på, hvordan de støtter elevernes forarbejde til den mundtlige eksamen.

”Fra et elevperspektiv er det helt legitimt, at man varetager sine egne interesser, når karakterer er så vigtig en sorteringsmekanisme, og af samme grund er det helt forståeligt, at undervisere gerne vil hjælpe deres elever godt igennem. Men hvis man opfordrer eleverne til at læse deres noter grundigt igennem, som typisk er afskrift fra tavlen eller lærerudsagn, og glemmer at inspirere til også at gå på opdagelse i pensum på nye måder ved hjælp af fagets metoder, risikerer man at reproducere den gældende mastertolkning af fagene, og vi vil jo ellers gerne anerkende nytænkning,” siger Julie Marie Isager.

Lærerkoder, brødkrummer og fiskeri

Det er tydeligt, at gymnasieelever orienterer sig efter, hvad de tror, deres lærere forventer af dem, for de siger det direkte i >

"I Danmark har vi siden 1848 haft mundtlige eksaminer i gymnasiet, og traditionen er så stærk, at man nærmest kan tale om en kultur. Det er relativt nyt, at eleverne nu også skal skrive en opgave og forsvare den mundtligt, og vi ved forskningsmæssigt meget lidt om, hvad der egentlig foregår både ved eksamen og i forberedelsesperioden inden."

Julie Marie Isager

gruppearbejde, spørgetimer og interviews med Julie Marie Isager.

"En elev fortæller, at det gælder om at knække lærerkoden. En anden, at hun opfatter det som om, læreren kaster brødkrummer ud til hende, som hun skal opdage for at gå den rigtige vej i stoffet, med henvisning til eventyret om Hans og Grete. Flere formulerer også, at der bliver 'fisket', hvilket for dem indikerer, at der findes rigtige svar, når det kommer til stykket. De overfører den slags erfaringer fra undervisningen i klassen til eksamenssituationen og er mere risikovillige i undervisningen, end de er i eksamenslokalet," siger hun.

Julie Marie Isager oplevede generelt meget ihærdige gymnasieelever, der uanset om de havde ry for at være velforberedte eller ej, alle gik grundigt til værks forud for eksamen. De samlede deres papirer og print fra undervisningen, sammenlignede noter, diskuterede tekster og fortolkninger, skrev sammen på sociale medier og læste sågar studie- og læreplaner for at afdække, hvad de skulle kunne. Spørgsmålet 'Hvad er det rigtige svar her?' blev hyppigt stillet til underviserne, og i tværfaglige opgaver vinklede eleverne deres opgaver efter, hvilken specifik lærer de skulle eksamineres af, ligesom et forslag til at bruge en bestemt tekst blev opfattet som en krav.

"Der tales tit om eksamensfokus som en måde at springe over, hvor gærder er lavest,

men jeg ser det snarere som et udtryk for, at eleverne undersøger, hvad der er fagligt troværdigt, interessant, relevant og ordentligt. De er uhyre situations-sensitive og tager deres opgaver så alvorligt, at alle læser mellem linjerne, fordi de har tiltro til, at fagpersonerne træffer bevidste valg ved eksamen," siger Julie Marie Isager.

Oversete sprækker af mod

Men indimellem sker det, at elever afprøver argumenter, opdagede Julie Marie Isager, og det kan gymnasielærere øve sig i at holde øje med. Når eleverne var alene i gruppearbejde, kunne de for eksempel godt diskutere alternative tolkninger af det faglige stof, men i det øjeblik læreren nærmede sig, skiftede samtalen tilbage til den sikre sti.

"Der findes sprækker af mod hos eleverne, man kan gribe og dvæle mere ved. Når nogen vover en alternativ tolkning, kunne man sige 'Hov, det lyder spændende, sig noget mere om det. Den slags vil vi også gerne høre'. Og hvis man foreslår elever at bruge en bestemt tekst til eksamen, kunne man give dem flere valgmuligheder at undersøge for at minimere risikoen for, at forslaget bliver opfattet som 'en ordre'. Man kunne også stille spørgsmål tilbage til eleverne frem for at give dem et lukket svar, for når de er så situations-sensitive, ville de opfatte lærerens anderledes

tilgang som en legitimering af, at man godt kan bidrage med noget anderledes, hvis det er velargumenteret," siger Julie Marie Isager.

For hendes oplevelse er, at eleverne drømmer om langt mere end at jage rigtigt og forkert, og hun antager, at lærere gør det samme.

"Eleverne giver klart udtryk for, at de gerne ville føle sig sikre nok til at kunne fremlægge noget, de gerne selv vil og er optagede af. Jeg tror også, at det ville være sjovere at gå på arbejde som lærer, hvis eleverne bidrog mere til samtalen med bund i faget. Det er nogle lærere i stand til at facilitere, men strukturerne kan gøre det svært," siger Julie Marie Isager og henviser til idealet om, at eksamensresultater skal kunne forklares og derfor nødvendigvis må udpege, hvad der tæller, og hvad der ikke gør.

"Eksamen er et sammenstød mellem uddannelse og administration, hvor det administrative element betyder, at systemet helst skal være transparent og retfærdigt, og det får betydning for vores ambitioner om at danne hele mennesker, der ikke kan skæres over én kam. De to yderpunkter mødes konkret i eksamenslokalet, når eleverne aflæser bedømmernes kriterier, og min oplevelse er, at lærerne gør det så professionelt som muligt, men de er sat i en udfordrende situation og underlagt et testdesign, de ikke selv til fulde er herre over," siger Julie Marie Isager. ●

Julie Marie Isager er cand.mag. i retorik og ph.d.-studerende på SDU, hvor hun arbejder på afhandlingen: 'Elevs forestillinger om og forberedelse til mundtlig studentereksamen'.

Læs mere på gymnasieforskning.dk

- 📄 Faglig mundtlighed og dialogisk undersøgelse: Tina Høegh
- 📄 Karaktergivning i gymnasiet: Sarah Richardt Schoop
- 📄 Karakterbogen – Om karakterer, læring og elevstrategier i en præstationskultur: Noemi Katznelson og Arnt Vestergaard Louw.